

Замовник:
Львівська обласна організація
Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

Будинок повітового суду, 1911 р.
Квартира Начальної команди УГА, 1919 р.
(Загальноосвітня школа № 3 ім. Романа Точина, 1963 р.)
м. Ходорів, вул. Грушевського 4

Щойно виявлена пам'ятка історії та архітектури

Історична довідка

Однією з найважливіших віх у становленні судочинства в Галичині було впровадження 1855 року мережі однакових загальних судів. У Львові був створений Крайовий суд як вищий, а в округах – окружні та повітові суди. Причому, в одному адміністративному повіті було декілька судових округів зі своїми судами. Так, в утвореному 1867 року Бібречькому повіті було створено два судові округи – у Бібрці та Ходорові. До судового повіту Ходорів, що належав до окружного в Золочеві, 1890 року входили села: Бородчиці, Бортники, Берездівці, Буковина (Букавина), Чортория (Кам'яне), Черемхів, Демидів, Добрівляни, Дроховичі, Дуліби, Голдовичі, Городище Цетнарське (Городищенське), Городище Королівське (Городище), Гранки Кути, Грусятичі, Юшківці, Кнісело, Ляшки Горішні (Горішнє), Ляшки Долішні (Долішнє), Ліщин, Лучани, Молодинче, Новосільці, Орішківці, Острів (Чорний Острів), Отиневичі, Стрілиська Нові (Нові Стрілища), Стрілиська Старі (Старі Стрілища), Сугрів, Тужанівці, Вербиця, Вовчатичі, Загірочко, Заліски, Жирова.

У 1880-1884 рр. суддею Ходорівського суду був Костянтин Старосольський. У 1901-1904 роках ад'юнктом Ходорівського суду був Теодор Рожанківський, пізніший посол до галицького сейму (1913) від Української національної демократичної партії; член Бойової Управи і перший комендант Легіону Українських Січових Стрільців (серпень 1914 р.), від жовтня 1914 до листопада 1918 року – комендант і заступник коменданта Коша УСС, згодом отаман Української Галицької Армії та комендант військової округи «Станіславів» (1918-1919), член Української Національної Ради ЗУНР, військовий аташе місії УНР у Празі (1919-1920). У 1903-1908 роках суддею в Ходорові працював Володимир Федак, а у 1910-1913 роках – Іван Нижанківський.

Наприкінці ХІХ ст. в Ходорові запланували звести окремих будинок суду. З цією метою 1898 року до містечка запросили керівника будівництва будинків суду, цісарсько-королівського урядника будівництва Францішка Сковрона. Він мав оглянути приватну ділянку, яку планували викупити під будівництво нового приміщення Ходорівського суду. 1903 року Францішек Сковрон розробив ескізний проект Будинку суду, судових арештів та податкового уряду, а 1906 р. розробив робочий проект. 15 лютого 1908 року був підписаний контракт на будівництво споруд між цісарсько-королівським урядником Вищого крайового суду у Львові Каролем Місінським з одного боку та підприємцями-будівничими Каролем Боубліком зі Львова і Францішком Мершталінгером з Ходорова. Керівником будівництва визначено будівничого зі Львова Станіслава Войціцького. Будівництво Ходорівського суду тривало з весни 1908 року по листопад 1911 року, коли завершену споруду прийняли до вжитку.

Дещо пізніше тут таки розмістили жандармерію та пошту (виходила сходами на теперішню вулицю Стрийську).

Утворення регулярної Галицької Армії (згодом Української Галицької Армії або УГА) розпочалося практично з першолистопадового повстання 1918 року. Для керівництва цією військовою одиницею сформовано Начальну Команду (НКУГА) з

початковим місцерозташуванням у Бережанах. Оскільки це було досить далеко від фронту, то виникла потреба перенести її.

Ось як про це згадував колишній отаман УГА, один з найвідоміших оборонців на українських політичних процесах 1930-х років Степан Шухевич: *«Тісніший штаб Начальної Команди залишався в Бібрці, а ширший – у Бережанах. З цього виходили великі невигоди. Тому висловлено думку про перенесення НК до іншого міста. Мишковський (начальник штабу) стояв за Миколаєвом над Дністром. Одного разу просив мене сотник Гузар, аби я, коли зайде мова з Павленком про перебазування, підтримав кандидатуру Ходорова. Сотник Гузар додав, що отаман Павленко мене шанує, тому що я був першим старшиною Галицької Армії, котрого він пізнав, і що моє слово має для нього певне значення. І дійсно, коли зайшла мова про це, я звернув увагу, що Ходорів є найкращим місцем, бо тут перехрещуються залізничні дороги, а також там є гарні приміщення в будинках суду і цукроварні. До того ж Миколаїв лежить на лівому фланзі нашої бойової лінії, а Ходорів майже посередині. І отаман Павленко погодився. Після Йордану перенеслася туди ціла НК, майже повністю розмістившись в будинку повітового суду...»*

12 лютого 1919 року в Ходорові на чолі з президентом ЗУНР Євгеном Петрушевичем зібрано нараду за участю військових командирів вищої ланки. Новий начальник штабу полковник Віктор Курманович доповів про становище на фронтах, а генерал Омелянович-Павленко – про план подальших бойових дій. Пізніше польський воєнний історик і учасник тих подій Сопотницький у книзі спогадів писав: *«Загальне становище у другій половині лютого було для українців дуже корисне, бо більшість польських військ була зав'язана у Львові і місцевостях по обидвох сторонах залізничного шляху Львів-Городок, і тільки виключно слабші групи залишились в околицях Хирова і Рави-Руської»*. Саме так оцінювали становище чимало учасників ходорівської наради на чолі з полковником А. Кравсом. Вони пропонували завдати головного удару в напрямку Перемишля з виходом на Сян, а блокований Львів залишити в тилу і не витратити сили на штурм великого міста з 15-тисячним гарнізоном. Та відстояти цей ефективний план не вдалося. Президент ЗУНР висловив бажання оволодіти Львовом якомога скоріше, мотивуючи це початком роботи Паризької мирної конференції 18 лютого, на яку виїхала урядова делегація.

Звичайно, Польща була набагато сильніша від ЗУНР, проте завзятий опір УГА не дозволив агресорові виконати подальші загарбницькі плани. Правлячі кола Англії, Франції, США не були зацікавлені у повному розгромі ЗУНР, бо хотіли використати її армію проти країни рад. Вони бажали досягнення угоди між ворогуючими сторонами, але в інтересах Польщі. З метою втілення цих планів у східну Галичину найжджали різні місії. Чи не найчисельнішою і найбільш представницькою була місія на чолі з французьким генералом Бертелемі.

22 лютого 1919 року мешканці містечка здивовано споглядали на групу військових у незнайомій формі, які розмовляли нечуваними досі мовами. Командувач УГА генерал Омелянович-Павленко пізніше згадував: *«20 лютого НК вдруге одержала домагання антантської комісії, аби я уможливив її переїзд зі Львова до Ходорова для переговорів у справі завішення зброї, причому зазначалося, що*

ігнорування вимоги розглядатиметься як акт ворожого чину супроти Антанти. 22 лютого о дванадцятій годині я й полковник Курманович зі старшинами штабу зустріли на двірці представників всемогутньої в той час спілки держав: Англії – генерал Картон де Віяр, полковники Моль і Сміс, Франції – генерал Бертелемі й майор Вікер, Італії – майор Стобіле і поручик Парголезі та Америки – професор Лорд і поручик Фастер. Першим вийшов з вагона генерал Картон де Віяр. Не дивлячись на тяжке покалічення, його струнка й цілком свіжа постать справила на всіх дуже добре враження. Останнім вийшов насуплений і непривітний генерал Бертелемі. Представники Америки й Італії виказували до нас свою прихильність. Пан-отець Калята, наш духівник, був перекладачем. Тут треба зазначити, що як о. Калята, так і о. Бон, не дивлячись на певні недоліки, були в усіх політичних справах незамінними співробітниками НК. Досконале знання світових мов, лагідність постави й зручність у тактиці дуже сприяли відповідному перебігові складних переговорів. Генерал Бертелемі вже мав поміж нашим вояцтвом славу гострого противника. Ось тому я попросив полковника Курмановича довести до відома комісії, що для кращого перебігу наради бажаю, щоби головував генерал Картон де Віяр. Мою пропозицію прийняли. О 12-ій годині 15 хвилин в помешканні штабу розпочалося наше перше засідання. В той же час бої на фронті тривали далі.

Велика кімната оперативного відділу мала досить незвичайний вигляд. За зеленим столом, обличчям до світла, зайняли місця: я, полковник Курманович, здається, майор Ерле й о. Калята. Напроти мене сидів генерал Картон де Віяр, біля нього генерал Бертелемі, а далі представники країн Антанти. Хвилинне мовчання. Тишу порушив голова наради генерал Картон. Наскільки мені не зраджує пам'ять, текст звучав так: «Ми всі заявляємо, що 18 лютого звернулися до вас з вимогою завішення зброї з ціллю прибуття нашої місії з Перемишля до Львова. Натомість, ви відповіли генеральною битвою. Ми питаємо вас: це є виклик супроти держав Антанти? Коли ні, то ми ставимо вам негайну вимогу припинити розпочату вами битву. На відповідь даємо п'ять хвилин».

На перше питання відповів я через о. Каляту: «Ні, оперативні обставини не дозволили негайно завісити зброю». Що ж до другого, то моя відповідь була така: «Пан-отче, передайте панам заступникам великих держав, що я є лише командуючий військами генерал. Наді мною є уряд, який один може вирішити це питання».

На диво, моя відповідь задовольнила заступників Антанти. Вони переглянулися. Генерал Картон запитав мене вдруге: «А скільки на це треба часу?» Я порадився з Курмановичем і заявив: «До третьої години ми будемо мати відповідь вже в Ходорові». Після короткої розмови з членами комісії голова передав мені згоду чекати. Для використання перерви я запросив усіх членів комісії бути гостями нашого штабу. Однак генерал Бертелемі знайшов за потрібне ще перед обідом з'ясувати Начальній Команді погляди Антанти на українсько-польську боротьбу. Він заявив, що держави Антанти бажають привести до порозуміння, для чого необхідно припинити війну й встановити тимчасову демаркаційну лінію. Усе це я вислухав і, не вступаючи в дискусію, сказав, що начальник штабу використає перерву, щоби

інформаційний матеріал, який комісія була ласкава нам передати, направити до Державного Секретаріату.

Приблизно о пів на другу ми сиділи за обідом у столовій штабу. За столом велася жвава розмова. Як недвозначно зазначив генерал Картон, він відчуває, що представники Франції мають прийняти рішення не на нашу користь. Генерал натякнув мені, що французи мають на це свій кут зору, але крім цього є ще три інших.

Пів третьої прийшла відповідь з Станіслава. У ній зазначалося, що в запропонований час відповідь не може бути надіслана, й що вранці 23 лютого Державний Секретаріат подасть своє рішення. Комісія не сперечалася. З комфортом, можливим серед наших тодішніх обставин, доправили ми її до Львова. Перед від'їздом генерал Картон висловив бажання, щоби хтось з англійців сфотографував нас обидвох. Уже значно пізніше надіслав мені світлину з написом: «Велика Англія й мала Україна». Генерал Картон був значно вищий від мене ростом...»

Переговори затягнулися. 27 лютого комісія Антанти приїхала до Ходорова вдруде на побачення з Головним отаманом Симоном Петлюрою. Наведені факти добре ілюструє витяг з його листа: «В березні місяці 1919 року я одвідав наш галицький фронт. Ознайомившись з ситуацією, прийшов до висновку, що фронт зломиться, бо Галичина була заблокована з усіх боків. Довідавшись, що я прибув у Галичину, антантська комісія приїхала, щоб побачитися зі мною. На чолі з генералом Бертелемі вона приїхала до Ходорова, де в штабі відбулося побачення. Комісія пропонувала певну роз'їмчу лінію. Хоч вона не відповідала, в цілому, інтересам Галичини, але я настоював на прийнятті її, бо цим би ми досягали: а) фактичного визнання України зі сторони Антанти; б) отримали б можливість створити базу для підвозу амуніції з Європи, в) оперлися б фактично на Європу в нашій тодішній боротьбі з більшовиками, себто з Москвою. Галичани, за допомогою Омеляновича-Павленка, який ніколи не орієнтувався в державних справах, відкинули ці умови, хоч я їх і попереджав про корпус Галлера, що формувався у Франції».

Думки Головного отамана, на правду, не знаходили розуміння в колі галичан, які переживали за свої території. Ось думка щодо цього вже згадуваного раніше Степана Шухевича: «Лихо полягало в тому, що Петлюра приходив до певних політичних рішень із запізненням. Коли ж він і приймав їх, то не міг знайти засобів для проведення їх у життя. Так було й тут. На ліквідацію фронту він не годився. Все інше було б півмірою і тому відпадало само по собі. Головний отаман мав нелегке завдання під час наради з членами комісії Антанти. Я й полковник Курманович були, властиво, в ролі присяжних свідків. Партія розігрувалася між Петлюрою та генералом Бертелемі. Небіжчикові дуже шкодило незнання чужих мов, але він був гідним представником української справи. Темою наради була все та ж «лінія Бертелемі» й вигоди та невигоди прийняття умов Антанти Україною. З нашого боку підносилися великі багатства України, право на самовизначення, здобутки революції й т.д. Остаточних рішень не приймалося. Це мала зробити делегація ЗУНР у Львові, а затвердити мав Станіславів.

28 лютого пізно ввечері наша делегація остаточно відкинула пропозиції комісії. У переїзді через Ходорів делегація поручила Начальній Команді проголосити дальшу боротьбу».

27 лютого 1919 року Ходорів став свідком неабиякої події: до міста прибув Головний отаман, член Директорії Симон Петлюра. На станції, прикрашеній синьо-жовтими прапорами, вишикувано почесний караул. Оркестр гримів «Ще не вмерла Україна». Високого гостя зустрічав президент Петрушевич, генералітет УГА. Головний отаман був у доброму настрої. Напередодні він побував у Бережанах, а в Стрию був присутнім на виставі в Народному домі. У ті дні в місті гастролював «Новий Львівський театр», який тоді знаходився під опікою НКУГА. На його сцені виступали талановиті галицькі актори – Катерина Рубчак, Мар'ян Крушельницький, Лесь Курбас, Амвросій Бучма, Микола Бенцаль, Гнат Юра.

Ввечері на честь члена Директорії влаштовано розкішний банкет, на який запрошені 35 армійських старшин на чолі з М. Омеляновичем-Павленком, Г. Коссаком, О. Букшованим, а також провідні актори театру. За келихом вина Симон Петлюра з приємністю згадував галицькі сюжети зі свого життя, навчання у Львівському університеті, студентські вакації в Карпатах, перше кохання.

Після проведених нарад з місією Антанти Петлюра болісно пережив провал своїх планів. Звинувачував насамперед керівництво армії. Як згадував Степан Шухевич, від'їжджаючи з Ходорова, Головний отаман говорив йому, що зрив переговорів – це катастрофа. «Коли б Галицька армія була кинута на Велику Україну, знищено більшовиків і закріплено там владу, тоді після Києва прийшла б черга на Львів. Тоді ми могли зайняти Східну Галичину», – підсумовував він.

У книзі «Галичина в роках 1918-1920-х» публіцист і політичний діяч, колишній заступник секретаря закордонних справ ЗУНР, член делегації для ведення переговорів у справі українсько-польського воєнного перемир'я та член делегації на світову конференцію в Парижі 1919-1920 років Михайло Лозинський писав: «Того самого дня до Львова приїхала делегація Державного Секретаріату Західної області УНР для ведення переговорів в такому складі: держсекретар судових справ Осип Бурачинський, Степан Витвицький, Михайло Лозинський, Володимир Охримович, Володимир Темницький, полковник Гужковський, отаман Рожанковський, полковник Слюсарчук, підполковник Фідлер, о. Бон як перекладач.

27 лютого комісія Бертелемі з нашою делегацією виїхала до Ходорова, щоб побачитися з Головним отаманом Петлюрою, який туди приїхав разом з президентом УНР Петрушевичем і Президентом держсекретаріату Сидором Голубовичем. Наша делегація хотіла поділитися своїми враженнями і порадитися про дальше становище.

Конференція комісії з Петлюрою була держана в загальнім тоні, без ніяких конкретних пропозицій. Комісія хотіла знати, яку силу представляє армія Петлюри для боротьби з Совітською Росією. Петлюра знов клав головний натиск на те, що Україна представляє велику моральну силу, яку можна перетворити в дійсну мілітарну силу залежно від того, чи Антанта визнає державність УНР і дасть молодій державі фінансову і технічну допомогу. Що ж до Галичини, то Петлюра

зазначив, що український нарід тільки тоді зможе всю свою силу звернути проти большевизму, коли буде мати забезпечене національне існування від заходу. Так виразно, як цього домогалися від Петлюри Петрушевич і Голубович, він справи не поставив і не заявив, що вдержання Східної Галичини в етнографічних границях при УНР є безумовним домаганням цілої України. Здається, що вже тоді Петлюра готовий був піти на уступки коштом Східної Галичини. Щоб за них одержати мир з Польщею і визнання Антанти.

Вечером комісія Бертелемі і наша делегація вернули до Львова...»

22 березня 1919 року через фронт другої бригади перейшли польські парламентарі, що привезли отаманові Павленку лист від генерала Івашкевича, в якому повідомлялося про відновлення українсько-польських переговорів. Згідно з наказом до НК прибуло по одному делегатові від кожного куреня і на зібранні в Ходорові висловили їй повне довір'я в переговорах про припинення воєнних дій. 29 березня відбулися переговори українських і польських делегатів, та вони не дали жодних результатів.

Часопис українського війська «Стрілець» в квітні 1919 року повідомив: «В осідку НК в Ходорові відбулося о 6 годині вечора 27 березня засідання воєнної ради, в якій взяли участь члени Директорії Андрієвський, Швець, Президент УНР Петрушевич, командуючий генерал Павленко, міністри Чопівський, Кривецький, президент держсекретарів Голубович, полковники Курманович і Капустинський, держсекретар Бубела, держконтролер Сімонов, отаман Ерле. Провадив нараду член директорії Швець. Стверджено на основі реферату полковників Курмановича і Капустинського, що наша мілітарна ситуація на всіх фронтах зміцнилася. Настрій військ є добрий. Поступово організуються нові частини, а селянство прихильно відноситься до українського війська. Обговорено план наступних бойових дій. Ухвалено зажадати від Антанти безпроводочної доставки амуніції, одягу, взуття для української армії. Ухвалено влаштувати з'їзд представників українських діячів, які схочуть з'єднатися для будови УНР».

Про цю нараду згадував також колишній поручник УГА П. Мигович: «22 березня одержав я наказ поїхати як делегат з куреня до Ходорова. Начальний вождь хотів почути з уст фронтних старшин про дух стрілецтва, його настрої та відношення до більшовиків. Також мала там вирішуватися форма одностроїв Галицької Армії. Аж 25 березня перед полуднем зібралися делегати в салі оперативного відділу НК. Вона містилася у двоповерховому будинку, здається, в суді. Оперативний відділ був на другому поверсі. Тодішній начальник штабу полковник Курманович відкрив збори... Не пригадую собі чи перемир'я з поляками було вже заключено, чи того дня заключили його. Досить, що полковник Курманович сказав тоді, що перемир'я нам конче потрібне. Між старшинами виникло роздвоєння. Одні говорили, щоби злучитися з большевиками і разом з ними битися проти поляків. Інші противилися злучі з большевиками і таких було більше. Ніхто не висловлювався за мир з поляками. Війна до останнього. Все це говорили старшини від імені своїх куренів. Генерал Павленко сказав тоді, що з большевиками Галицька Армія ніяк злучитися не може. Большевики – відвічні вороги України. На випадок, коли б до

такого дійшло, то він зречеться командування армією. На другий день, в тій самій кімнаті оперативного відділу, велася дискусія про однострої. Реферував четар Боберський. Він мав зі собою багато взірців відзнак, шапок, уніформи. Старшини майже одногосно висловилися за ті відзнаки, які носили усусуси. З переходом армії за Збруч замінено шапку-«мазепинку» «київлянкою», або як її ще називали – «петлюрівкою».

Газета «Стрілець» 13 квітня 1919 року: «11 квітня об 11-ій годині атакували п'ять польських літаків місце осідку НКУГА. Вони скинули одинадцять бомб, дві з яких не розірвалися. Розбомблено кілька польських будинків. Убито двоє цивільних і поранено двох стрільців. Польське населення склало протест проти нальотів польських літаків. Про це також повідомлено і американську місію, яка вчора побувала в постю НКУГА».

«Стрілець», 11 травня 1919 року: «9 травня о восьмій годині ввечері вступила до Ходорова в переїзді з Рівного від Директорії УНР американська місія з представником паризького часопису «Пті Парізьєн» Дю-Боше. Місію приймав генерал Павленко. Член американської місії заявив, що всі американсько-англійські місії підтвердили той факт, що українське військо є чисто національне і в ньому нема сліду большевизму. Місія вислала три повідомлення до Парижа, корисні для УНР. Антанта хоче змусити поляків піти на певні уступки через припинення довозу амуніції. Антанта посилає також нам ліки й санітарні матеріали».

Збереглася також світлина НКУГА, зроблена в лютому 1919 року в Ходорові. Серед багатьох її членів у першому ряду сидять сотник Кренжаловський, сотник Гоца, отаман Штробель, отаман генерального штабу Ерле, Головний отаман Симон Петлюра, генерал Омелянович-Павленко, полковник Курманович, отаман Шаманек, полковник Вітовський, о. Калята, сотник Ерденбергер, поручник Микитей та інші.

Степан Шухевич у своїх спогадах наводить склад Начальної Команди, розквартированої в Ходорові. Окрім генерала Омеляновича-Павленка та начальника штабу Курмановича до НК входили: начальник оперативного відділу отаман генерального штабу Льонер, якому допомагав сотник Роман Гузар, телефонний референт поручик Кузьмович, начальний інтендант отаман Штробель, комендант обозу Миколайчук, санітарний шеф доктор Тянячкевич, комендант жандармерії поручик Матвій Яворський, автореферент поручик Кренжаловський, артилерійський та амуніційний референт сотник Гоца, комендант булавної сотні сотник Турчин, комендант харчового забезпечення хорунжий Прокопович, комендант міста сотник Кравець. До оперативного відділу були ще прикріплені два колишніх старшини російської армії: полковники Фідлер і Бородін. Особистим ад'ютантом Павленка був четар Кочерган, судовим референтом сотник Курдяк, просвітним референтом і редактором видань НК сотник Ерденбергер, а його помічником поручик Гадзінський, технічним референтом поручик Рижевський, духовним референтом отець Калята, а начальником розвідки поручик Родіон Ковальський.

У середині травня польська армія наблизилася до Миколаєва. Вже після третього дня офензиви в НК у Ходорові запанував стан гарячкості та розгубленості. Степан Шухевич писав у своїх «Спогадах»: «Омелянович-Павленко наказав вислати

на фронт навіть булавну сотню. Але виконання цього наказу відклали, бо польське населення Ходорова піднесло голову і могло загрожувати НК. Пішли чутки про польську військову організацію. Старшини повитягали револьвери, деякі забирали на помешкання кріси. Відносини в НК ставали чимраз поганіші. Вже навіть в Ходорові не було безпечно сидіти. Піднесено думку, щоб перенести НК до іншої місцевості.

Серед невідрадних відомостей почали вантажити вагони. Похнюплені старшини проходилися по головній вулиці. Польські мешканці міста з радістю приглядалися як наші самоскиди все вивозили».

Згадує Іван Карпинець: «17 травня штаб НК отримав наказ приготуватися до від'їзду. В Ходорові залишилися лише командуючий, начальник штабу, оперативний відділ, телефонічний, технічний, амуніційний і санітарний референти. Ширший штаб виїхав близько 22-ї години 18 травня до Калуша...»

Ходорів став плацдармом воєнних дій під час травневого польського наступу 1919 року. На північ від Дністра зайняла бойові порядки українська бригада Бізанца, виведена з Миколаєва для оборони шляхів на Ходорів. В його напрямі розпочала активні дії польська дивізія полковника Сікорського. Її завданням було опанувати залізничною колією Львів-Ходорів і в подальшому просуватися на південний схід в сторону Бережан. Група полковника Бейнара мала оволодіти Ходоровом. 22 травня полковник Сікорський розпочав наступ. Група полковника Бейнара, здолавши опір під Берездівцями, 23 травня разом з відділами 24-го піхотного полку захопила Ходорів... У середині травня 1919 року польська армія розпочала наступ, а 23 травня польська армія захопила Ходорів. В приміщенні суду знову запрацював повітовий суд, відділення державної пошти та жандармський осередок. Деякий час, у 1920-х роках, в цьому ж приміщенні функціонувала і початкова школа.

У вересні 1939 року в Будинку суду влаштували адміністративний корпус окупаційної радянської влади з судом, міліцією і поштою. У 1944 році приміщення колишнього суду було перетворене на тюрму НКВД, в якій катували воїнів повстанців УПА. Деякі з цих закатованих вояків поховані поряд зі школою, зокрема Степан Пундор, псевдо «Летун», Григорій Моздецький «Левко», Гаврило Садовський – «Булька», які загинули 4 грудня 1947 року біля села Станківців, Іван Хрив – «Калина», загинув 19 березня 1948 року в Ляшках Горішніх, та інші. Від 1945 р., після закінчення війни, в Будинку розташувалися органи Ходорівського району: районна рада, райком КП(б)У, райком комсомолу, та продовжувало діяти районне відділення НКВД, в партеровому будинку (нині їдальні) були влаштовані гаражі. Після ліквідації Ходорівського району наприкінці 1962 р. у вересні 1963 р. в будинку розмістили неповну середню школу № 3, яку 2001 р. реорганізували у загальноосвітню школу I-III ступенів № 3. У партеровій будівлі, первісно досудовій в'язниці розмістили шкільні майстерні, а на подвір'ї корти, в приміщенні гаражів влаштували їдальню. 2001 року на всіх будівлях школи замінили пошкоджену під час стихійного лиха автентичну черепичну покрівлю на азбестоцементний шифер. У 2010 році замінили дерев'яну віконну столярку на металопластикову.

За час функціонування школи директорами були: Михайло Жук (1963-1973), Степан Кобильник (1973-1977), Іван Кротенко (1977-1984), Галина Грушецька (1984-

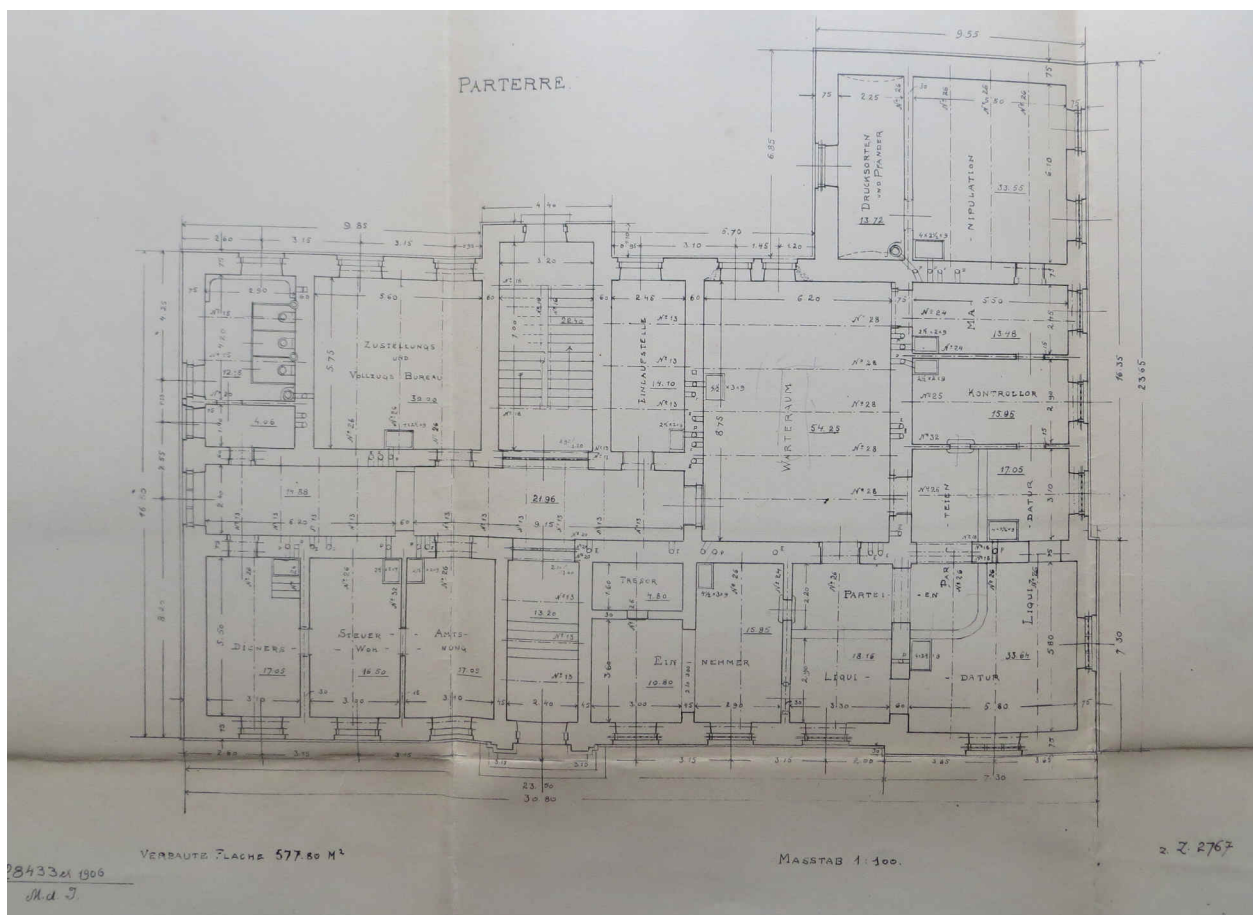
1991), Анатолій Опенько (1991-1992), Василь Ковтало (1992-2004). З 2004 року директором школи є Любов Мальовська. 25 січня 2015 року школі присвоїли ім'я Романа Точина, героя Небесної сотні, командира «Львівської брами» Майдану, який загинув від кулі снайпера 20 лютого 2014 р. в Києві на вул. Інститутській.

Довідку склали: к. арх. Оксана Бойко
К.і.н. Василь Слободян

ДЖЕРЕЛА ТА БІБЛІОГРАФІЯ:

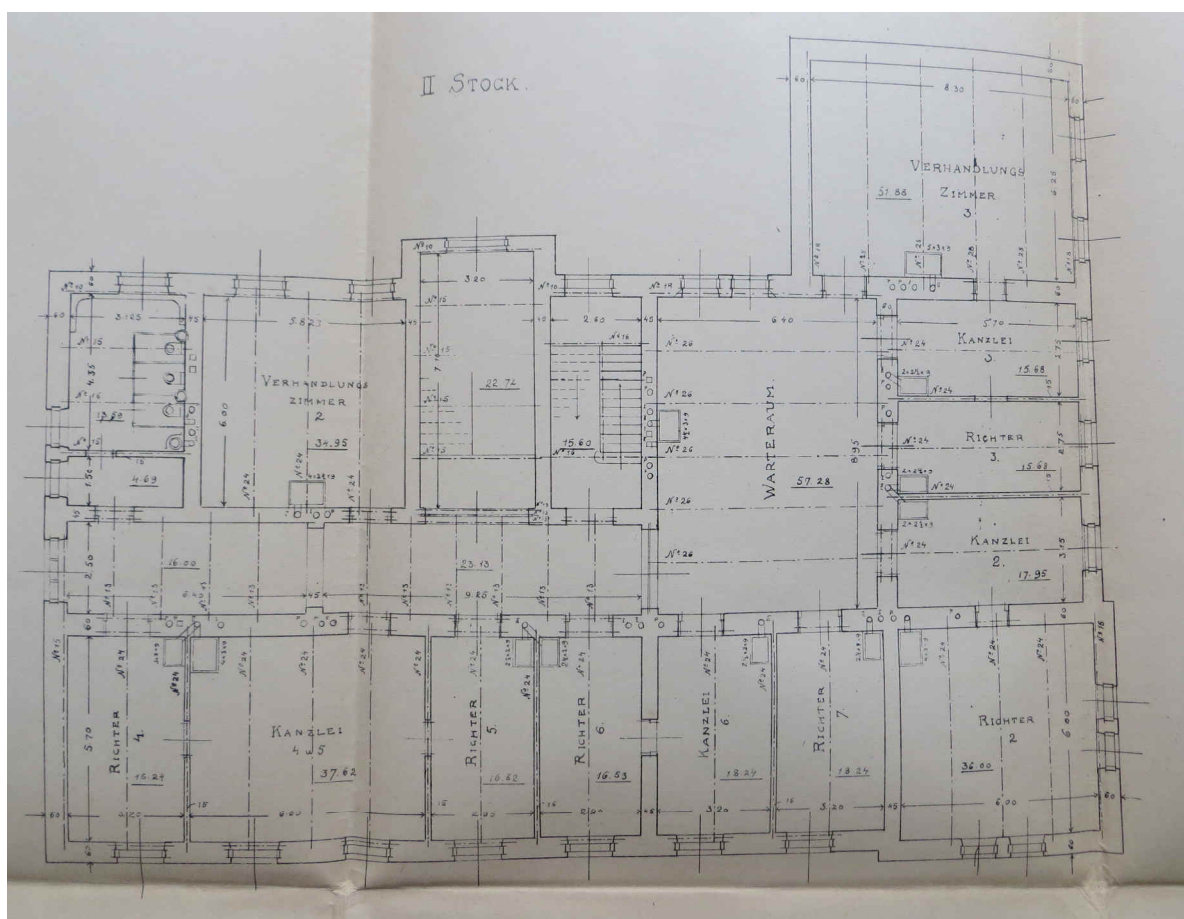
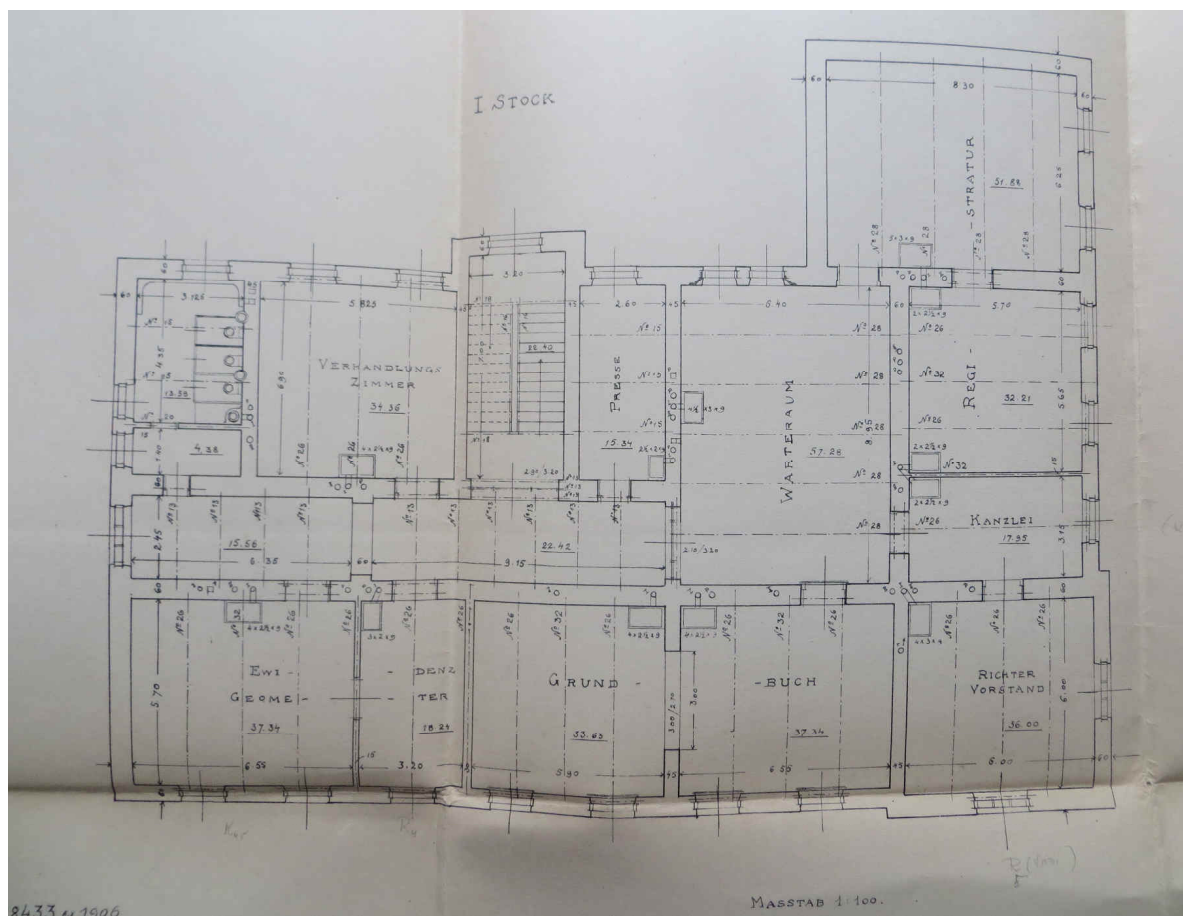
1. Центральний державний історичний архів України у Львові (ЦДАУ), ф. 146, оп. 31а, спр. 14, 15, 16 Справи про будівництво споруди Суду і податкового управління в Ходорові. Т. I, II, III. 1898-1907 рр.
2. Калинець Л. Повертаючись до надрукованого / У Ходорові хочуть відновити будинок, у якому засідала дипломатична місія країн Антанти та командування Української Галицької Армії // Новий час. – Жидачів, 2013, 1 березня.
3. Карпинець І. 1-й курінь 8-ї бригади УГА. – Львів, 1931.
4. Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 р. Львів, 1998.
5. Лозинський М. Галичина у 1918-1920-х рр. // Українська революція. Розвідки і матеріяли. Книга 5. – 1922.
6. Омелянович-Павленко М. Українсько-польська війна 1918-19. – Прага, 1929.
7. Омелянович-Павленко М. Спогади командарма (1917-1920 рр.). – Львів: Темпора, 2007.
8. Стрілець. Фронтowa газета Пресової Кватири УГА, 1919, квітень.
9. Українська Галицька Армія. // Енциклопедія Українознавства. Т. 9. Перевидання в Україні. Львів 2000, Репринтне відтворення видання 1955-1984 років. С. 3343-3347.
10. Шанковський Л. Укр. Армія в боротьбі за державність. – Мюнхен, 1958
11. Шанковський Л. Українська Галицька Армія. – Вініпег, 1974.
12. Шухевич С. Спомини з Української Галицької Армії. 5 т. – Львів, 1929.
13. Ярославин С. Визвольна боротьба на західно-українських землях. – Філадельфія, 1956.
14. Sopotnicki J. Kampania polsko-ukraińska. Doświadczenia operacyjne i bojowe. – Lwów, 1921.
15. Wielka Encyklopedia powszechna ilustrowana. – Warszawa, 1893.
16. info@lokalhistory.jrg.ua

ПРОЕКТ Будинку повітового суду в Ходорові, 1907 р. *Арх. Ф. Сковрон*
 ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 31а, спр. 15
 ЧЛБНИЙ ФАСАД І ПЛАН ПАРТЕРУ

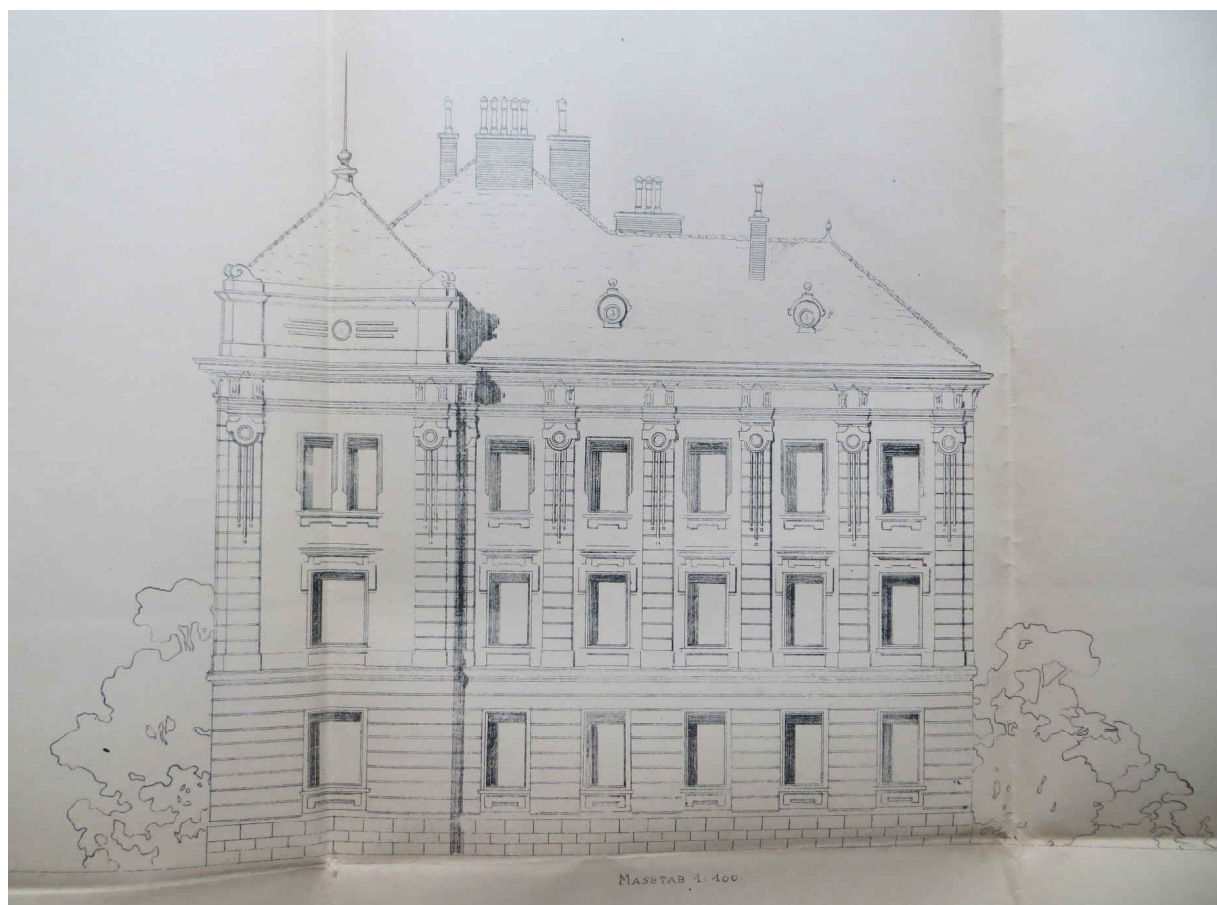
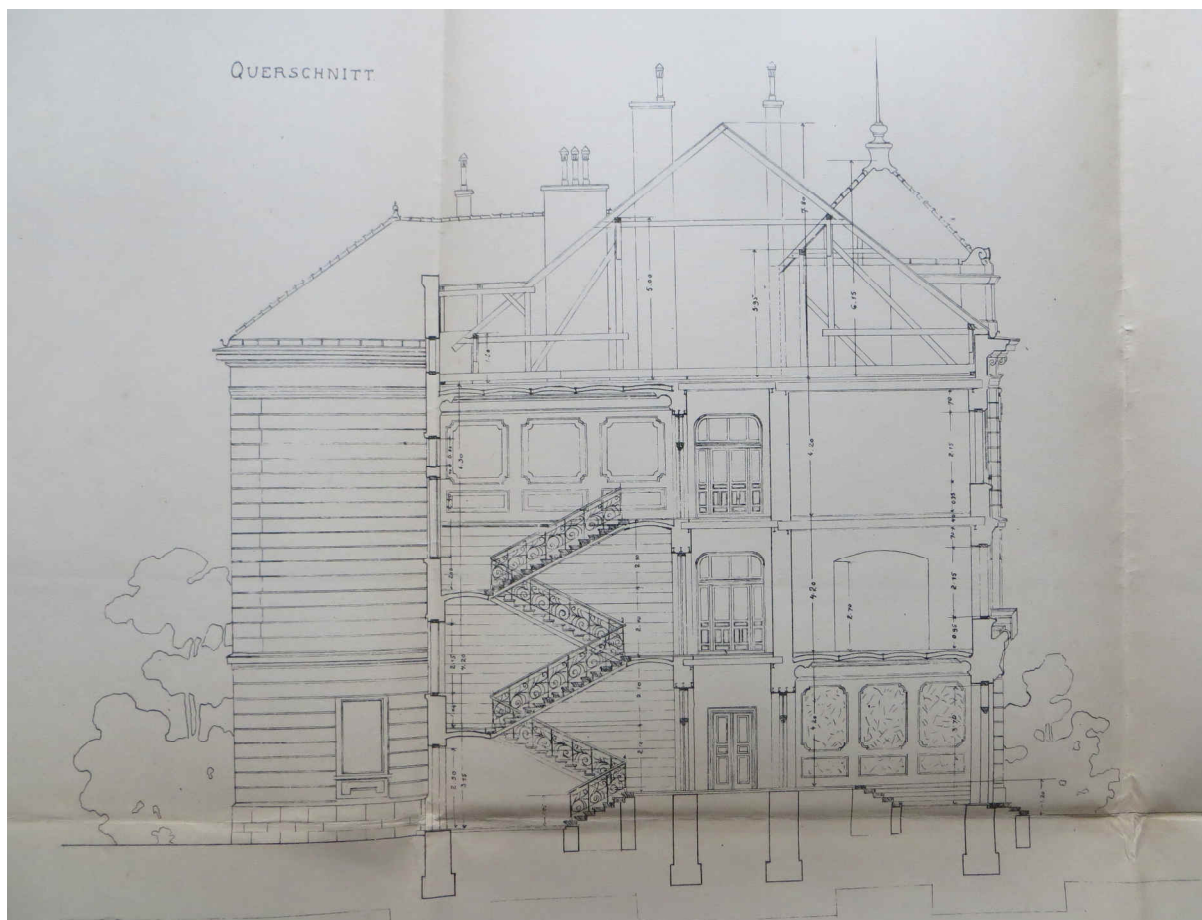

ПРОЕКТ Будинку повітового суду в Ходорові, 1907 р. Арх. Ф. Сковрон
ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 31а, спр. 15

ПЛАНИ 2-3-ОГО ПОВЕРХІВ

ПРОЕКТ Будинку повітового суду в Ходорові, 1907 р. *Арх. Ф. Сковрон*
ЦДІАУЛ, ф. 146, оп. 31а, спр. 15
ПОПЕРЕЧНИЙ ПЕРЕТИН, ПІВНІЧНИЙ ФАСАД

Будинок повітового суду на поштівці поч. ХХ ст. . www.polona

Будинок повітового суду на поштівці 1910-1918 рр. *Заклад фото Е. Гандта*

Будинок повітового суду на поштівці 1925 р. www.polona

Начальна команда Галицької Армії (НКГА) в Ходорові на тлі Будинку повітового суду, 1918 р. www.polona

Члени дипломатичної місії країн Антанти та Української Галицької Армії (УГА) в Ходорові на тлі Будинку повітового суду, 1918 р.

